

Deel I Oorlogsgevaar?

Voorgeschiedenis

Op 30 januari 1933 gaf president Hindenburg op raad van Franz von Papen, door Hermann Göring en Joseph Goebbels bijgestaan, het bewind in handen van Adolf Hitler. Hitler werd als rijkskanselier beëdigd en hij kon beginnen aan de verwezenlijking van zijn streven, een Derde Rijk, waarover hij de controle zou hebben.

De wapenindustrie werd in een hoog tempo opgevoerd en er werden Autobahnen aangelegd. Andersdenkenden en tegenstanders werden uit de weg geruimd en er werd een aanvang gemaakt met de Jodenvervolging.

In 1936 werd een militair vrij gedeelte van Duitsland het Rijnland genaamd, weer ingelijfd. Vervolgens lijfde Hitler in maart 1938 Oostenrijk in. Vervolgens in september 1938 een deel van Tsjecho-Slowakije en in maart 1939 ook Praag. Samen met Mussolini (Italië) verleende hij militaire steun aan de fascistische Franco in de Spaanse burgeroorlog. Met de aanval op Polen op 1 september 1939 ging Hitler uiteindelijk te ver en op 3 september 1939 verklaarden Engeland en Frankrijk, Duitsland de oorlog. Op dat moment werd Hitlers oorlog een Wereldoorlog. Hitler ging verder en wilde ook de aanvoer van ijzererts veiligstellen en viel vervolgens op 9 april 1940 Denemarken en Noorwegen binnen.

De verdediging van Nederland

De Nederlandse regering had zich lang weinig zorgen gemaakt over het agressieve optreden van Hitler. Men rekende, evenals in de eerste Wereldoorlog op neutraliteit. Door geen partij te kiezen voor een van de oorlogvoerende partijen hoopte Nederland, net als tijdens de Eerste Wereldoorlog, buiten het oorlogsgeweld te blijven. In de versterking van het Nederlandse leger en de verdediging van Nederland werd weinig geïnvesteerd. Nederland had vrijwel geen tanks. De meeste wapens zoals geschut waren verouderd en te gering in aantal. Er waren door de regering in de tweede helft van de jaren dertig wel moderne wapens besteld, maar toen de oorlog uitbrak was het grootste gedeelte nog niet geleverd. De Nederlandse regering besloot om in geval van oorlog, de verdediging van Nederland vooral uit te voeren langs de grenzen van het gebied van Noord- en Zuid-Holland en het westelijke deel van Utrecht ook wel Vesting Holland genoemd. Bij de grensovergangen kwamen stellingen. Langs de IJssel, het Maas-Waalkanaal en de Maas in Limburg kwam een keten van kazematten. Van het IJsselmeer tot aan de Belgische grens ontstond een verdedigingslinie, onderverdeeld in verschillende sectoren. Het doel van deze vooruitgeschoven verdedigingslinies was de aanvaller daarbij uit te putten en op te houden. Zo ontstonden de Grebbelinie, Betuwstelling, Maas-Waalstelling en de Peel-Raamstelling. Als deze vooruitgeschoven verdedigingslinies opgegeven moesten worden, was deze linie bedoeld om het westen van het land, Noord- en Zuid-Holland en een gedeelte van de provincie Utrecht, te verdedigen. De verdediging van de Maas-Waalstelling werd toevertrouwd aan de hiervoor samengestelde Brigade B.

Mobilisatie Maas en Waal

In de zomer van 1939 was de oorlogsdreiging zo groot, dat de Nederlandse regering besloot het Nederlandse leger te mobiliseren. Vele soldaten werden ondergebracht in Wageningen, Rhenen maar ook in het land van Maas en Waal. Het doel was om de Grebbelinie in gereedheid te brengen.

Bijna niemand in het land van Maas en Waal wist dat ook aan deze streek voor de verdediging een taak voor de verdediging was toegewezen. Deze taak bestond uit de inrichting van de Maas-Waalstelling. Eenieder was verrast toen er op 30 en 31 augustus 1939 Nederlandse officieren in de dorpen van Maas en Waal arriveerden. De officieren moesten de inkwartiering van de soldaten regelen. De eerste Nederlandse soldaten arriveerden op 1 september 1939 lopend vanaf het spoorwegstation te Tiel. De daaropvolgende dagen arriveerden verschillende voertuigen, kanonnen, munitietransporten, paarden en de soldaten die zich per fiets moesten verplaatsen. De soldaten werden gelegerd (ingekwartierd) in de dorpen Deest, Afferden, Druten, Puiflijk, Horssen, Boven- en Beneden Leeuwen, Wamel, Dreumel, Alphen, Maasbommel, Appeltern en Altforst. In het land van Maas en Waal werden soldaten van de Brigade B ondergebracht. Deze brigade bestond uit twee regimenten infanterie. Het 24ste Reg. Infanterie, het 29ste Reg. Infanterie en het 16de Reg. artillerie en een halve compagnie luchtdoelmitrailleurs,

die de verdediging van de Maas-Waalstelling -lopende ruwweg van Boven Leeuwen over Puiflijk en Altforst naar Appeltern- op zich moesten nemen.

Op 29 augustus 1939 meldden tienduizenden soldaten zich bij de diverse verzamelplaatsen door het hele land. Nederland maakte zich klaar voor de gewapende neutraliteit. Vanuit Maas en Waal vertrokken ook soldaten naar de verzamelplaats die aan hen was opgegeven. Op onderstaande foto¹ een groep Maas en Waalse soldaten op weg naar hun mobilisatiebestemming. Onder hen Maasbommelaars Jacobus van Gelder en de heer Seelen. Jacobus van Gelder sneuvelde tijdens de slag om de Grebbeberg.

V.l.n.r. staand: Onbekend, de heer **Seelen (Maasbommel)**, Onbekend, H. Daanen (Alphen), J. Thijssen (Alphen), A. van Zwolgen (Alphen), J. van Lent, Onbekend, C. van Rooy (Wamel), L. Jansen (Bov. Leeuwen), A. van Hellemond (Wamel), A. Berkvens (Wamel), W. Walraven (Wamel), Onbekend, J. Broekman (Bov. Leeuwen).
V.l.n.r. zittend en knielend: **J. van Gelder (Maasbommel)**, M. Soetekouw (Ben. Leeuwen), J. Luyten (Dreumel), A. Verbruggen (Dreumel), Kooymans (Dreumel), H. van Rijn (Dreumel), M. Derks (Alphen), A. Lagarde

(Dreumel), G. Lamers (Wamel), H. Gerritsen (Wamel), Jan Walraven (Ben. Leeuwen) en H. van Kessel (Ben. Leeuwen)

De Maas-Waalstelling was een onderdeel van de voornaamste Nederlandse verdedigingslinie die liep van het IJsselmeer, via de Grebbelinie, de Betuwstelling (Rhenen – Ochten) en die via de Maas-Waalstelling bij Appeltern over de Maas overging in de Peel-Raamstelling. (Afbeelding links)²

De soldaten werden ondergebracht in de scholen, verenigingshuizen en schuren, maar ook

particulieren kregen soldaten, met name de officieren, ingekwartierd in huis. In West Maas en Waal moesten veel paarden van de bereden troepen worden gestald, aangevuld met het daarbij behorende gerij. Boerderijen waren hiervoor de meest geschikte optie. Er werden regelmatig oefeningen gehouden. Loopgraven en stellingen werden ingericht. Geschut en luchtdoelgeschut was het meest aanwezig in Druten, Puiflijk en Beneden- en Boven Leeuwen.

¹ www.alphenaandemaas.com

² www.grebbeberg.nl

Mobilisatie Maasbommel

In de voormalige boerderij van Franciscus Belgers (naderhand Sjaak Belgers) op de Berghuizen in Maasbommel werden ook soldaten en paarden ondergebracht. Getuige daarvan zijn een achtergebleven houten opbergkist en een tas (foto rechts)³ behorende tot de Nederlandse militaire uitrusting. In de kist zaten gelaatsmaskers (gasmaskers) voor de bereden troepen. De omliggende dorpen waren mudvol gelegen met gemobiliseerde soldaten. Er werden naast paarden ook voertuigen, bewapening, munitie en geschut ondergebracht. Een voorbeeld daarvan zijn 2 Batterijen artillerie. Het geheel bestond uit totaal 240 soldaten, 180 paarden en 3 stuks Veld 7 geschut. Deze soldaten stonden bekend als het “Paardenvolk”.

Links⁴ een Nederlandse soldaat met geplaatst gelaatsmasker.

Rechts⁵: Een Nederlandse soldaat op de Berghuizen 1 in Maasbommel. Op deze locatie is de schuur die rechts van de dijk op de foto te zien is, vandaag de dag niet meer aanwezig. De foto is genomen in de winter eind 1939 begin 1940.

Links⁶: Op 20 april 1940 deed het Detachement Kantonement Zeeuwen, Maasbommel aan voor een rust tijdens een trainingsmars voor de Nijmeegse vierdaagse.

³ Foto Jeroen Bergers

⁴ nimh-beeldbank.defensie.nl

⁵ Foto Otto Rosier

⁶ nimh-beeldbank.defensie.nl

Op de kaart⁷ links is de uitgangstoestand van Brigade B op 10 mei 1940 te zien. Ter hoogte van de Kippelenberg en de “Put” van Maasbommel is te zien dat er 3 stuks veldgeschut van het type 7-Veld waren opgesteld of opgesteld moesten worden (rode cirkel). Naast deze drie 7-Veld vuurmonden waren op deze locatie ook twee zware Vickers mitrailleurs (gele cirkel) opgesteld. De Commandopost artillerie (blauwe cirkel) stond opgesteld ter hoogte van de Veeweg waar heden ten dage zich de woning van Bert Kooijmans bevindt. De hulpverbandplaats (grijze cirkel) bevond zich in de buurt van de Rooms Katholieke en Nederlands Hervormde Begraafplaats van Maasbommel.

Hieronder⁸: Bediening van het geschut type 7-Veld in stelling tijdens een alarmoefening van 8 Regiment Artillerie op 26 oktober 1939 ergens in Nederland.

Links⁹: Militairen tijdens een oefening in 1939 rond een Vickers mitrailleur ergens in Nederland..

⁷ Foto Jeroen Bergers

⁸ Nimh-beeldbank.defensie.nl

⁹ Nimh-beeldbank.defensie.nl